

УДК 373.3.018.43 – 029:82-7

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2022-1.08>

Оксана ПИСАРЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
pysarchukoksana04@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0110-9174

ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті охарактеризовано гумор як невід'ємну складову освітнього процесу, яка сприяє більш ефективному навчанню учнів початкової школи та реалізовує низку функцій (інформаційна, емоційна, мотиваційна, регульовальна, стимулювальна, координаційно-комунікативна, виховна, пізнавальна, здоров'язберезувальна), визначено дидактико-виховні можливості гумору в умовах дистанційного навчання учнів початкової школи. Для вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження використано теоретичні та якісні методи дослідження: аналіз педагогічних і психологічних праць, систематизація, спостереження, аналіз емпіричного досвіду, анкетування. Особливу увагу було приділено реалізації виховної функції гумору та його впливу на емоційну сферу учнів в умовах дистанційного навчання. Проаналізовано ефективні форми використання гумору в умовах дистанційної освіти (комікси; мультимедійна презентація; меми; мультфільми). Визначено основні переваги використання гумору засобами медіа освіти в умовах дистанційного навчання; конкретизовано позитивні та негативні сторони дистанційної форми навчання; розроблено алгоритм роботи з медіазасобами комічного характеру в початковій школі. Охарактеризовано медіазасоби представлення гумору в дистанційній освіті (комп'ютерні дидактичні ігри для молодших школярів, електронні освітні ігрові ресурси, онлайн-середовища тестових завдань, програми забезпечення відеозв'язку для онлайн-занять, електронні підручники).

Ключові слова: освітній процес, початкова школа, молодший школяр, гумор, функції гумору, дистанційна освіта, медіазасоби.

Oksana PYSARCHUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Teacher of the Department of Pedagogy and Methods of Primary and Preschool Education, Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk
pysarchukoksana04@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0110-9174

THE USE OF HUMOR IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION OF PUPIL OF PRIMARY SCHOOL

Abstract. The article describes humor as an inseparable component of the educational process, which promotes effective learning of primary school students and implements a set of functions (informational, emotional, motivational, regulatory, stimulating, coordinating and communicative, educational, cognitive, health preserving). The didactic and educational possibilities of humor in the conditions of distance learning of primary school students are determined. In the article are using theoretical and qualitative research methods to solve the tasks and achieve the research goal: analysis of pedagogical and psychological dissertations, systematization, observation, analysis of empirical experience, questionnaires. Special attention is paying the implementation of the educational function of humor and its influence on the emotional sphere of students in the conditions of distance learning. Effective forms are analyzing of using humor in distance education (comics, multimedia presentation, memes, and cartoons). The main advantages are determined of using humor as means of media education in the conditions of distance learning. The positive and negative aspects are specified of distance education. The algorithm was developed for working with media of a comic nature in elementary school. Characterize the media means of presenting humor in distance education (computer didactic games for primary school students, electronic educational game resources (EER), online environments for test tasks, programs for providing video communication for online classes, electronic textbooks).

Key words: educational process, primary school, pupil of primary school, humor, functions of humor, distance education, media, didactic and educational possibilities of humor.

Сучасна модель початкової освіти, як і весь освітній процес, базується на принципах гнучкості, гуманізму, демократизму, пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей, а також запитах суспільства в цілому, що спрямовані на формування мислення, розвиток комунікативних навичок, креативність, здатність до самонавчання та саморозвиток. Не менш важливими компонентами освіти є виховання толерантності, відкритості до новизни та соціальної відповідальності. У Державному стандарті початкової освіти та Концептуальних засадах реформування середньої школи «Нова українська школа» [3; 7] провідне місце у педагогічному партнерстві «учень–учитель» посідає комп'ютерно орієнтоване освітнє середовище, в якому мережа «Інтернет» є чи не найважливішим засобом його процесуального забезпечення. Використання комп'ютерних засобів також сприяє розвитку мотивації навчальної діяльності. Це пов'язано з тим, що застосування комп'ютерних продуктів (комп'ютерних ігор, програм для створення презентацій, готових онлайн-сервісів чи платформ для продукування завдань тощо) є надзвичайно емоційним для молодших школярів: яскраві зображення, логічно побудований та зручний інтерфейс стимулюють допитливість, зацікавлення та радість пізнання.

Одним із шляхів підвищення ефективності освіти є використання гумору в освітньому процесі, який сприяє розвитку інтелектуальних та комунікативних якостей, здатності критично мислити і творчо вирішувати завдання, що сформульовані перед учнями. Використання гумору в освітньому процесі початкової школи (ПШ) є одним із ефективних засобів стимулювання учнівської мотивації.

Серед сучасних українських учених проблему використання гумору в педагогічній діяльності досліджували О. Дубініна, Н. Дудник, О. Кулешова, Н. Старовойтенко. Ш. Амонашвілі, А. Макаренко, В. Сухомлинський, які науково обґрунтували позитивну роль гумору в навчально-виховному процесі, важливість та необхідність використання елементів гри і розваг в освітньому процесі ПШ.

Мета статті: на основі аналізу сутності і функцій гумору визначити його дидактико-виховні можливості в умовах дистанційного навчання учнів початкової школи.

Складна природа гумору зумовлена синтетичними поєднаннями комунікативної, емоційної та інтелектуальної сфер, особистісними рисами учнів, соціокультурними умовами їх формування. Молодші школярі особливо реагують на веселі ілюстрації, вони з більшим завзяттям працюють з ними, складають усні і письмові розповіді. Збагнувши гумор, учні радісно відповідають на нього, що свідчить про здійснення і завершення акту пізнання, що сприяє розширенню пізнавальних інтересів школярів і впливає на зміцнення їх оптимістичного та радісного ставлення до учіння [11].

Ш. Амонашвілі вважав, що навчально-пізнавальна діяльність учня повинна стимулюватися не тільки засобами цікавого навчального матеріалу і різних методів його викладання, а й характером стосунків, які створює педагог у процесі навчання. Тому особливого значення набуває оптимізм як органічна якість справжнього педагога [1, с. 272].

На думку В. Сухомлинського, сміх, гумор дитини – це і зворотний бік її мислення, це вміння тонко бачити, розуміти і відчувати світ, це здатність оптимістично ставитися до себе і до оточення. Здатність бачити в порушенні дисципліни смішне і присоромити смішним – у цьому виявляється вміння проникнути розумом і серцем в духовний світ дитини. Відзначаючи необхідність розвитку в дитини здатності сміятися, він вважав, що навчати гумору і сміху треба з дитинства. Гумор активізує інтелектуальні сили, розвиває гнучкість мислення, виховує співчуття, людинолюбство і совість. Оптимізм, життєрадісність, вміння з посмішкою дивитися на світ – це ті якості, які прагнув формувати В. Сухомлинський у своїх вихованців. Недаремно систему виховання дітей він називав «школою радості» [14, с. 92].

Одне із найпростіших і точних визначень гумору належить В. Далю, що стверджував, що гумор – весела, гостра, жартівлива властивість розуму, яка забезпечує можливість і різко виставляти дивацтва звичаїв, порядків, вдач. Суттєва його відмінність від інших властивостей психіки людини полягає в умінні «помічати дивацтва» [11 ОТ].

Під час використання гумору в умовах ДН необхідно дотримуватися певних правил:

- не можна висміювати особу учня та його світлин створюючи презентаційні матеріали;

- використовуючи жарти, необхідно дотримуватись етики;
- не можна сміятися над прізвиськом або зовнішністю учня (це може викликати образу, тим самим знизивши авторитет педагога);
- не варто першому сміятися над своїми жартами (це підірве комічний мотив жарту);
- заборонено застосовувати вульгарні жарти та «чорний гумор»;
- не рекомендується сміятися з невдач учня, невміння працювати з технічним забезпеченням.

Як педагогічний засіб організації освітнього процесу ПШ [4; 5] гумор виконує ряд важливих функцій.

Рис. 1.1. Функції гумору в освітньому процесі початкової школи

Інформаційна функція полягає у тому, що вчитель, використовуючи гумор, не тільки передає певну інформацію про предмет мовлення, але проявляє себе як особистість. За допомогою гумору педагог може висловити особисте ставлення до подій, а також проявити вміння враховувати індивідуальні особливості учня.

Емоційна функція дає змогу менш болісно пристосуватися до умов, що змінилися. Практика показує, що чим вища в учасників освітнього процесу здатність розуміти і створювати гумор, використовувати його для подолання важких ситуацій, тим менш виражені у них симптоми депресії – понижений настрій, низька самооцінка, безнадійне сприйняття свого майбутнього. Крім того, за допомогою гумору можна керувати груповими настроями, створювати умови для колективних дій та формувати

колектив учнів. Таким чином, гумор може бути засобом власної емоційної підтримки та емоційної підтримки оточуючих.

Мотиваційна функція полягає у тому, що гумор насамперед є стимулом самовиховання, засобом вираження індивідуальності як вчителя, так і учнів. Дотепному педагогу завжди легше знайти нестандартне рішення педагогічної проблеми. До такого вчителя «тягнуться» учні. Прагнення використовувати гумор у професійній діяльності може бути зумовлене різними причинами, але в будь-якому випадку цей педагогічний засіб сприяє позитивному вирішенню педагогічних завдань.

Пізнавальна функція гумору характеризується приверненням уваги учнів до важливих моментів у поясненні теми уроку, активізує їх до навчально-пізнавальної та самостійної діяльності. Прикладом може бути гумористична історія чи жартівлива ситуація про предмет вивчення на тему уроку.

Регулювальна функція гумору спрямована на налаштування стосунків між педагогом та учнями. Гумор набуває великого значення вже на етапі їх формування. Іноді, щоб почати спілкування, педагог починає з дотепного зауваження чи оповідання про забавну історію. Змусити людину розсміятися – означає увійти з нею в емоційний контакт, сформувати до себе прихильність і якоюсь мірою довіру, створити позитивний імідж.

Стимулююча функція гумору сприяє позитивному, раціональному і доцільному вирішенню педагогічних проблем. Гумор розвиває в учнів прагнення до навчально-пізнавальної діяльності, підвищує працездатність. Якщо взаємодія суб'єктів освітнього процесу здійснюється в дружній атмосфері, педагог використовує жарти, сарказм для висловлення своєї думки, то учням стає цікаво і вони хочуть продовження та повторення такого уроку.

Координаційно-комунікативна функція гумору стимулює побудову системних комунікативних зв'язків і соціальної взаємодії між педагогом і учнями та між учнями класу (нормалізація міжособистісного спілкування). Цього вдається досягнути завдяки налагодженню емоційних зв'язків, дружніх відносин. За допомогою гумору є можливість запобігати конфліктам, трансформуючи їх в жартівливу форму, вирішувати протиріччя нестандартними способами.

Виховна функція гумору забезпечує виховання таких якостей як дружність, допитливість, позитивне світосприйняття, порядність, самостійність, наполегливість, кмітливість, коли вчитель акцентує увагу на якійсь конкретній ситуації за допомогою жарту, тим самим демонструючи, що так чинити не варто (допомагає показати хороше навіть у негативній ситуації).

Здоров'язбережувальна функція гумору сприяє нейтралізації негативних переживань та хвилювань учнів. Вона передбачає своєчасне та доцільне використання гумору для заспокоєння та зняття напружених стосунків, тим самим підвищуючи авторитет вчителя в очах учнів під час конфліктних ситуацій. Гумор слугує засобом зняття психологічної напруги, психологічної розрядки, створення творчого самопочуття і, як підсумок, сприяє ефективності педагогічного процесу.

Усі функції взаємопов'язані між собою прямими та опосередкованими зв'язками. Так, під час реалізації пізнавальної функції опосередковано зреалізуються інші функції, наприклад мотиваційна та здоров'язбережувальна тощо.

Воєнний стан, військові дії, запровадження всеукраїнського карантину зумовили перехід на дистанційне навчання (ДН), яке дещо обмежило можливості використання гумору в освітньому процесі. Як свідчить практика, дистанційна форма навчання спрямована насамперед на реалізацію дидактичної функції, формування знань і вмінь молодших школярів. При цьому емоційна складова навчальної діяльності займає другорядну позицію, слабо впливає на формування емоційного інтелекту учнів. Як відомо у молодших школярів домінує емоційне ставлення до навколишнього середовища і широта інтересів, здійснюється перехід від наочно-образного мислення до абстрактного. Вони оволодівають новою провідною діяльністю – навчальною, базисом для якої є ігрова, такими складними вміннями як письмо, виконання арифметичних дій першого й другого ступеня. Вони не приймають втомливе, нудне сидіння за столом-партою без «вогника» і натхнення». Навчання повинно базуватися на справжньому інтересі, на досягненні успіху, на переживанні радості пізнання. Позитивні емоції в сукупності створюють атмосферу емоційного комфорту як однієї із складових емоційного благополуччя в освітньому процесі. Все

це обумовлює специфіку підходу до організації навчання молодших школярів в умовах онлайн-навчання з використанням дидактично-виховного потенціалу гумору.

Зважаючи на вікові та психологічні особливості учнів ПШ, особливість взаємодії у відкритому комп'ютерно орієнтованому освітньому середовищі, зміст початкової освіти, виділяємо такі **передумови ефективності освітнього процесу** молодших школярів в умовах ДН, які забезпечать якісне надання освітніх послуг:

1) оптимізація процесів роботи суб'єктів освітньої взаємодії, наявність відкритого комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища ПШ;

2) сформованість вміння вчитися як ключової компетентності молодших школярів;

3) медіаграмотність молодших школярів та вчителя;

4) інформаційно-комунікаційна компетентність.

Сформованість зазначених компонентів не є завершеним фактом, адже на освітній процес учнів ПШ активно впливають й інші важливі чинники: роль батьків, вплив колективу, наявність у класі дітей з особливими освітніми потребами й інші (12).

В умовах ДН актуальною стає проблема діджиталізації освітнього процесу ПШ. На цьому наголошують дослідники, зокрема О. Кушина В. Чайка, А. Шишак. На їх думку, оминути діджиталізацію (вміння створити та презентувати якісний цифровий контент; планувати та реалізовувати алгоритми дій із гаджетами та ін.) початкової освіти неможливо, адже взаємодія педагогів та учнів молодшого шкільного віку із цифровою інформацією обумовлена тими вимогами, які висуває до них освітня сфера зокрема та суспільство в цілому (16).

До програм (застосунків) ПШ в умовах ДН належать: комп'ютерні дидактичні ігри для молодших школярів, електронні освітні ігрові ресурси, онлайн-середовища тестових завдань, програми забезпечення відеозв'язку для онлайн-занять, електронні підручники тощо, пошук та використання яких полягає у наявності мережі «Інтернет», доступу до онлайн-ресурсів тощо.

Учні ПШ здійснюють пошукову діяльність в умовах ДН лише у тому випадку, якщо у них на достатньому рівні сформовані уміння вчитися (навчання впродовж життя) [13] та вміння самоорганізації навчальної діяльності – «дії

особистості, спрямовані на організацію засвоєння навчального матеріалу, формування умінь, навичок та компетентностей, що здійснюється шляхом самопізнання, самоконтролю та самооцінювання» [15]. Адже під час асинхронного навчання педагог безпосередньо не впливає на особистість молодшого школяра.

В умовах ДН коротко охарактеризуємо особливості формування у молодших школярів провідних умінь та навичок, а також дидактико-виховного потенціалу гумору в цьому процесі. Під час ДН: молодший школяр вимушений **самостійно організовувати робоче місце вдома** (готувати необхідні для навчання матеріали, стежити за порядком на робочому місці, усувати подразники, що розсіюють його увагу); **вміти працювати з електронним підручником, користуватися осмисленими прийомами запам'ятовування** (використанням наочної опори мислення та установки на запам'ятовування); **орієнтуватися в часі, раціонально його використовувати** (самостійна навчальна діяльність молодших школярів у власному темпі); **вміти зосереджуватися на одному та розподіляти увагу між кількома об'єктами навчальної діяльності** (довільність психічних процесів); **самоусвідомлювати виконавські дії**, що базуються на самоконтролі й самоперевірці учня (розуміння учнем, тих дій, засобів чи умов, які забезпечили успішне чи невиконання завдання, якими новими вміннями він оволодів у процесі навчальної діяльності [10].

В умовах ДН використовують різні медіазасоби (мультимедійна презентація, дитячі портали, сайти, електронні бібліотеки). На основі власного досвіду їх використання пропонуємо уніфікований **алгоритм роботи з медіазасобами комічного характеру в ПШ**:

- 1) використання вчителем презентація медіазасобу;
- 2) спільна робота вчителя та учнів з медіазасобом;
- 3) самостійна робота учнів з медіазасобом під керівництвом вчителя;
- 4) використання медіазасобу для домашньої навчальної діяльності;
- 5) систематична самостійна робота з медіазасобом в межах освітнього простору та поза ним.

До найпоширеніших медіазасобів у ПШ з елементами гумору належать: робота з дитя-

чою (електронною) книжкою й коміксом, перегляд мультіплікаційних фільмів, мультимедійна презентація та ін. Розглянемо методику роботи з ними.

Комікс як окремий самостійний різновид дитячої літератури з'явився у 70-80 роках двадцятого століття (у 1983 р. вийшла друком збірка коміксів для дітей «Кому дістався гостинець?»). Пізніше вийшла збірка коміксованих українських народних казок «Чарівна грань» [17]. Сучасні комікси для дітей найчастіше репрезентують світ мультфільмів та фільмів, в яких основними персонажами є супергерої. Щодо сучасних коміксів, які мають освітні цілі, то яскравим представником для дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку є журнал «Джміль», у якому створено окрему рубрику коміксів в електронному варіанті «Кіностудія» [9].

Отже, комікс як новітній дидактичний медіазасіб, може використовуватися, природньо інтегруючись в систему дидактичних засобів навчання з елементами гумору, в усі навчальні дисципліни, що суттєво репрезентує оновлення системи дидактичних засобів навчання. Відповідно до алгоритму роботи з медіазасобами, визначаємо, що створенню учнями коміксів як продукту проєктної освітньої діяльності, передують попереднє використання коміксів вчителем: і як різновиду – дитячої книжки, і як засобу навчання.

Перед роботою з коміксами учням, слід поставити попереднє завдання: чим комікси особливі, на що слід звернути увагу, чого в них найменше, а чого навпаки – багато. Відповіді однозначні: надзвичайно мала кількість тексту, велика кількість картинок, картинки читаються у певній послідовності: зліва направо або згори вниз. Отже, **«комікси – це набір впорядкованих картинок за змістом та художнім оформленням у межах єдиного сюжету»**. Звертаємо увагу учнів на те, що у кожному окремому віконці автором закладено дію героїв, яку потрібно простежити та зрозуміти. Саме через таку особливість комікси є динамічними за сюжетом, оскільки вчинки й події швидко змінюються, який стимулює пізнавальний інтерес до прочитання коміксу.

Сформувавши загальне уявлення про комікс у школярів, переходимо до аналізу власне окремих фрагментів – кадрів (рамки, віконець) та

Рис. 1.2. Приклади коміксів з предметів «Я досліджую світ» та «Математика»

панелі – сторінкового розвороту (робота над ілюстрацією). Бесіду під час такої роботи спрямовуємо так, щоб учні самостійно виокремили важливий композиційний елемент коміксів – виноска (хмарки, бульбашки). Здебільшого саме у них містяться окремі репліки героїв коміксів або слова, що описують звуки: «Бум!», «Ой!» та ін. Звертаємо увагу, що виноска (рис. 1.3.) можуть бути трьох видів.

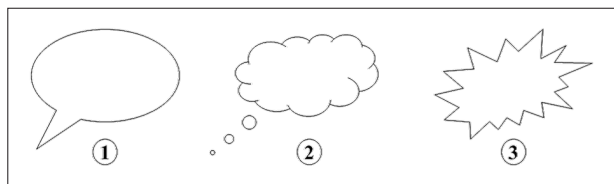

Рис. 1.3. Типи виноска у коміксах

За допомогою першого типу виноска передається репліка героя, пряма мова. Другим типом передається міркування, думки персонажа, його емоції (рідше), які символічно зображені уривчасто, за допомогою кругів, що ведуть до формування власне думки. Третій тип виноска за допомогою гострих кутів передає крик, паніку, а також звуки: предмет впав, щось гучно вдарилося, тріснуло тощо. Виноски можуть частково виходити за межі кадрів – це характерна властивість композиції коміксу. Слід зазначати, що слова автора розміщуються не у виносках, а над кадром чи під ним. Слова автора трапляються рідше, ніж виноска-репліки персонажів, проте

становлять важливе змістове навантаження твору.

За допомогою коміксів можна у невимушеному форматі пояснити будь-яку теорію чи складну тему, донести важливу думку або ж дотепно пожартувати. Робота над коміксами в освітньому процесі ПШ може здійснюватися у двох напрямках: створення коміксів як медіапродукту навчальної діяльності молодших школярів та опрацювання коміксів як різновиду дитячої літератури. Найпоширенішою платформою для створення коміксів є Storyboardthat; Наведемо приклад створення коміксу на уроці «Українська мова і читання» (рис. 1.5).

Таким чином, використання та створення гумористичних коміксів в освітньому процесі ПШ:

- активізує довільність мислення, пам'яті учнів; доповнює світогляд школярів про різновиди дитячої літератури та мистецтва;
- посилює проєктну діяльність учнів, створює умови залучення сучасних онлайн-інструментів, сприяє розвитку логіки та творчого мислення;
- є потужним засобом формування медіакультури та засобом формування естетичних смаків;
- може здійснюватися на різних етапах оволодіння компетентностями як у межах одного предмета, так і міжпредметно, що дає змогу школярам навчитися працювати в команді під час втілення спільної ідеї.

Рис. 1.4. Приклади коміксів для учнів початкової школи з курсу «Я досліджую світ»

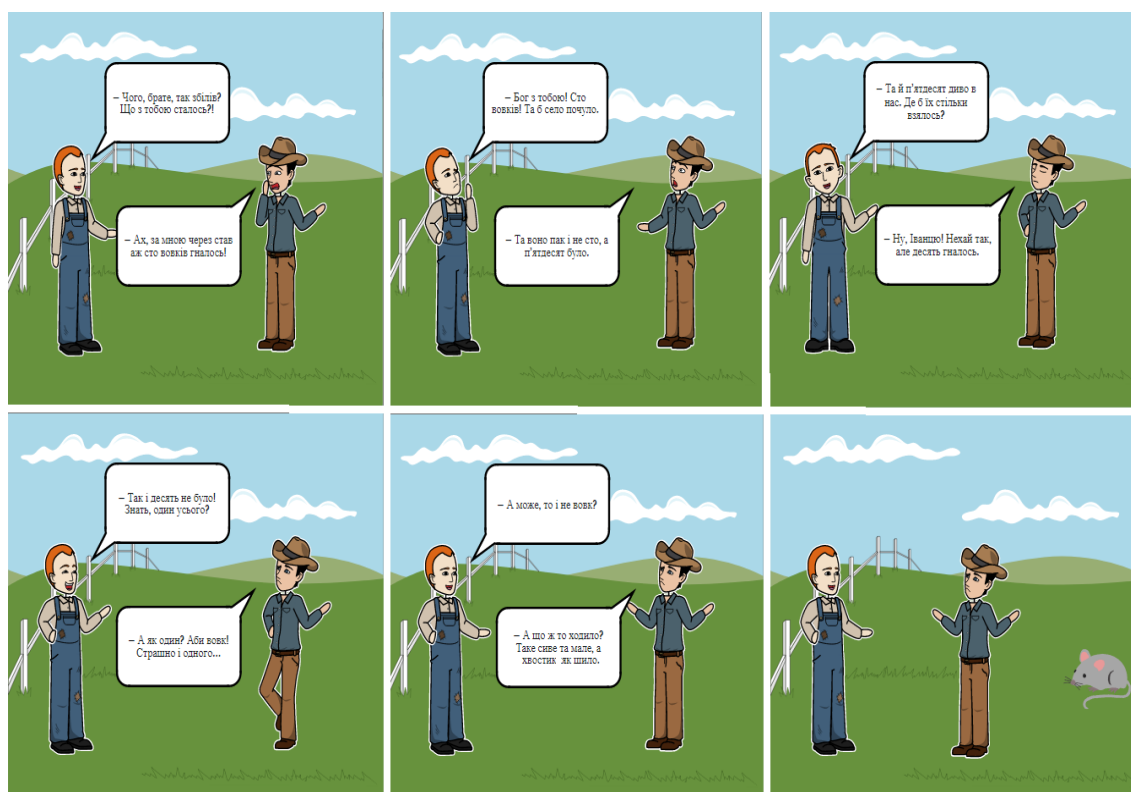

Рис. 1.5. Приклад створення коміксу на уроці «Українська мова і читання» до теми «Будую речення. Розповідні, питальні, спонукальні» («Вовки», С. Руданський)

Розглянемо мультфільми та їх вплив на свідомість і поведінку учнів ПШ. Мультиплікаційні фільми – медіазасіб, з яким молодші школярі контактують як в межах традиційних умов навчання, так і в умовах віддаленості. Обира-

ючи мультфільм для уроку, доцільно враховувати принципи дії мультиплікації на свідомість дітей. Можна знайти кумедний мультфільм або відео, дотичні до будь-якої теми уроку («Смурфи», «Балакуче курча», «Говоримо

українською» – платформа «Говоримо українською» та ін. О. Лушинська зазначає, що, переглядаючи мультфільм, дитина отримує різноманітну інформацію, яка є не лише навчальною чи практичною (виховною). У процесі перегляду виокремлюють три принципи впливу на свідомість і поведінку дітей: інформатизації (активний вплив анімованої візуальної інформації на свідомість дитини, під час якої швидко змінюються образи); імітації (учень хоче бути подібним на своїх героїв, активно наслідує їх; подобаються мультфільми із супергероями; зміст сюжету яких спрямовано на подолання труднощів); ідентифікації (діти уподібнюють персонажів, стилі їхньої поведінки, предмети побуту тощо; фрагментарно наслідують і засвоюють моделі поведінки [8]).

Наш досвід роботи з учнями з учнями 1-2 класів дає змогу сформулювати рекомендації щодо використання мультфільмів:

- 1) перш ніж пропонувати переглядати мультфільм учням, перегляньте його самостійно та проаналізуйте, чи він реалізовує дидактичну функцію;
- 2) виділіть окремі кумедні та повчального змісту епізоди, на які б хотіли звернути увагу;
- 3) з'ясуйте виховний аспект мультфільму, обговоривши з учнями висновки;
- 4) перед переглядом поясніть слова, героїв чи об'єкти, які можуть бути незрозумілими учням;
- 5) акцентуйте увагу на порівнянні та висновках, щоб учні змогли усвідомлювати відмінність між мультфільмами, які є втіленням чиеїсь фантазії;
- 6) не доцільно залишати перегляд мультфільмів дітьми 6-7-річного віку самостійно.

Використання презентацій в освітньому процесі ПШ не є інновацією, однак акцент в них спрямовано на системо-технічний аспект, а не виокремлення дидактичних можливостей презентацій.

Оскільки освітній процес ПШ охоплює процес навчання, виховання та розвиток учнів молодшого шкільного віку, зазначимо, що такі презентації доцільно називати **освітніми презентаціями**. У педагогічній науці освітні презентації можна класифікувати як презентації для окремого етапу уроку та уроку в цілому, але розуміти, що презентація – це один із засобів унаочнення освітнього процесу. Так, у презентації можна розмістити фото, ілюстрації, меми, репродукції картин, кумедні сюжети, графіки, моделі й ін. Проте, презентація у значенні ілюстративної наочності не є чимось новим за своєю сутністю, адже використовується із тією самою дидактичною метою, що й ілюстрації. Описували прийоми роботи над ілюстрацією з текстами підручників Я. Кодлюк, О. Савченко [6].

Отже, дидактичною доцільністю використання мультимедійної освітньої презентації є процес самостійного сприймання навчального матеріалу молодшими школярами, репрезентований на слайдах, тому важливим є розміщення на них комічних сюжетів. Роль учителя в організації такого сприймання презентації може бути опосередкованою та безпосередньою (вчитель керує сприйманням презентації, а джерелом знань є власне презентація або джерелом знань для учнів є слова вчителя, а презентація побічно доповнює зміст сказаного). Експериментальним дослідженням встановлено ефективність і раціональність використання першого способу. Перевагою використання презентацій є інтегроване сприймання за допомогою різних аналізаторів одночасно. Наприклад, **запитання, записане на слайді може, озвучуватися** вчителем або попередньо підготовленим аудіозаписом чи картинкою. Важливим також є використання піктограм та символів на слайдах презентації, за якими можна створити асоціативні зв'язки для розуміння складних абстрактних понять та явищ у формі кумедних мемів.

Розуміючи мету й доцільність використання гумору в презентації, учитель вибирає програмне середовище для її технічної розробки. Підготовка презентації, здебільшого, здійснюється у таких програмах, як PowerPoint, Keynote, Google Slides, Canva та ін. Розробляючи макет презентації, слід, подбати про дотримання вимог: єдність стилістичного оформлення (яскравість, контрастність зображуваних об'єктів, кольорова гама, шрифти), уникнення перенасичення деталями (підписування та вказання джерела, чіткість у структурі слайду) та логічність використання елементів гумору.

Наведемо приклади розробки слайдів медіа-презентації для учнів ПШ з використанням гумору в умовах ДН (рис. 1.6.).

Охарактеризуємо основні переваги використання гумору засобами медіа освіти в умовах ДН:

– привертає увагу до нового матеріалу та активізує навчально-пізнавальну діяльність школярів;

– покращує запам'ятовування матеріалу (використання гумористичних стимулів, які пов'язані з досліджуваною темою, становить 2-4 рази);

– створює дружню і комфортну атмосферу в класі.

За результатами опитування вчителів (всього було опитано 125 учителів початкових шкіл Тернопільщини, Хмельничини, Львівщини) до позитивних сторін дистанційної форми навчання належать такі:

– ДН певною мірою знімає соціальну напруженість, забезпечує відносно рівні можливості здобуття освіти незалежно від місця проживання та матеріального становища сім'ї учня (58%);

– ДН створює умови для розвитку в учня творчої та пошукової діяльності (43%);

– ДН надає батькам можливість контролювати коло спілкування дитини безпосередньо (27%);

– у процесі ДН мінімізується ризик психологічного тиску вчителів та однолітків на учня (29%);

– ДН надає учневі можливість вибору ресурсів та часу навчання (42%).

Як негативні сторони ДН вчителі зазначають такі:

– ДН вимагає максимальної залученості батьків в освітній процес (78%);

– під час ДН школярі позбавлені «живого» спілкування з однолітками (86%);

– рівень комп'ютерної грамотності учасників освітнього процесу недостатній для того, щоб у повному обсязі організувати навчання

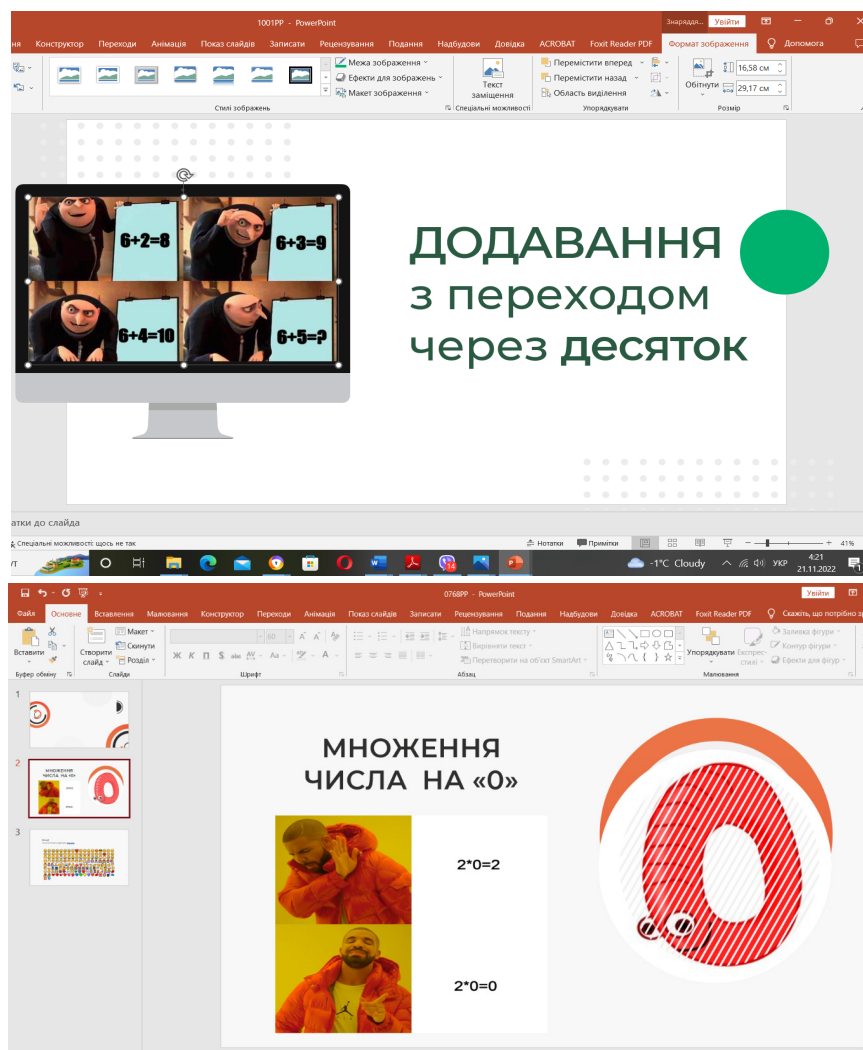

Рис. 1.6. Приклади слайдів-презентації з використання елементів гумору в початковій школі

класу у дистанційному форматі з дотриманням усіх вимог (76%);

– під час ДН неможливо проконтролювати рівень самостійності виконання роботи учнями (68%);

– програми для ДН недостатньо добре розроблені та не завжди враховують вікові та психолого-педагогічні особливості молодших школярів (73%).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі аналізу науково-методичної літератури, власного педагогічного досвіду можна зробити висновок, що на цьому етапі розвитку освіти є достатня кількість веб-технологій, онлайн-платформ, які можна засто-

сувати під час організації ДН для молодших школярів. Евристичним засобом, що інтенсифікує освітній процес в умовах ДН є використання гумору, який зrealізовує низку важливих дидактичних функцій. Елементи ДН, що використовується у ПШ, повинні мати певну концепцію, налагоджену систему функціонування психолого-педагогічні основи для розв'язання проблеми ефективного керування навчальною діяльністю школярів. Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні психолого-педагогічних умов і технологій використання гумору в умовах очної та дистанційної форм навчання та виховання дітей старшого дошкільного віку та учнів ПШ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амонашвили, Ш. А. (1990). Личностно-гуманная основа педагогического процесса. Минск: Университетское. 560 с.
2. Гладиш, Т. (2012). Формування мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 6(1), 150-155. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formuvannya-zagalnonavchalnih-umin-i-navichok-v-uchniv-pochatkovih-klasiv>.
3. Державний стандарт початкової освіти. Київ, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.
4. Дубініна, О. (2012). Використання гумору в педагогічній діяльності. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*, 1. 90-93.
5. Лешньова, Н., Павлова, Л., & Сергеева, О. (2020). Заняття орієнтовані на використання гумору: важливі питання. *Наукові записки кафедри педагогіки*, 1(47), 58-63. DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2020-47-07>.
6. Кодлюк, Я. П. Янченко, О. Я. (2009). Робота з підручником на уроках у початковій школі : посібник для вчителя початкової школи. К. : Наш час. 104 с.
7. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
8. Луциньська, О. (2016). Мультиплікації як один із засобів впливу на свідомість та поведінку молодших школярів. *Гірська школа Українських Карпат*, 15. 190-193.
9. Не можна дружбу купити, а можна заслужити. Комікс для дітей. *Кіностудія. Джеміль*, 2013, 1. URL: <https://jmil.com.ua/2013-1/movie>.
10. Писарчук, О. Т., Руденський, Р. Є. (2022). Провідні уміння й навички молодших школярів в умовах дистанційного навчання. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи : матеріали IX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 28 квітня 2022)*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. 136-139.
11. Писарчук, О. Т., Чайка, В. М. (2021). Психолого-педагогічний потенціал гумору як засобу навчання і виховання учнів початкової школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка*, 2. 41-49.
12. Руденський, Р. Є. (2020). Дистанційне навчання в системі загально-педагогічних форм організації освітнього процесу. *Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень: матер. міжн. студ. наук. конф. (Т.4), 6 листопада, 2020 рік*. Вінниця, Україна: Молодіжна наукова ліга. 19-22. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/liga/issue/view/06.11.2020/378>.
13. Савченко, О. Я. (2012). Дидактика початкової освіти: підручник. К. : Грамота. 504 с.
14. Сухомлинський, В. О. (1974). Сердце віддаю дітям. К.: Рад. школа. 288 с.
15. Чайка, В. М., Писарчук, О. Т., Ратушняк, Н. О., Теслюк, О. Я. (2020). Формування вмінь самоорганізації навчальної діяльності учнів початкової школи з особливими потребами. *Zeszyty Naukowe. Wyższej Szkoły Gospodarki*, 36, 163-177. URL: <http://www.ers.byd.pl/userfiles/files/ZN%20ERS%20tom%205%202020.pdf>.
16. Чайка, В. М., Шишак, А. М. (2021). Діджиталізація початкової освіти: проблеми і перспективи. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*, 50, 38-47. <https://doi.org/10.37915/pa.vi50.301>.
17. Чарівна грань. Українські народні казки / упоряд. В. Є. Рубанович. Х.: Фірма «Прогрес ЛТД», 1993. 96 с.

REFERENCES:

1. Amonashvily, Sh. A. (1990). *Lychnostno-humannaia osnova pedahohycheskoho protsessa* [The personal and humanitarian basis of the pedagogical process]. Mynsk: Unyversytetskoe. 560 s.
2. Hladysh, T. (2012). Formuvannia motyviv i motyvatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti yak psykholoho-pedahohichna problema [Formation of motives and motivation of educational and cognitive activity as a psychological and pedagogical problem]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 6(1), 150-155. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formuvannya-zagalnonavchalnih-umin-i-navichok-v-uchniv-pochatkovih-klasiv>. [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity [State standard of primary education]. Kyiv, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].
4. Dubinina, O. (2012). Vykorystannia humoru v pedahohichnii diialnosti [The use of humor in pedagogical activities]. *Visnyk NTUU «KPI». Filosofii. Psykholohii. Pedahohika*, 1. 90-93. [in Ukrainian].
5. Lieshnova, N., Pavlova, L., & Serheieva, O. (2020). Zaniattia oriientovani na vykorystannia humoru: vazhlyvi pytannia [Classes focused on the use of humor: important questions]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*, 1(47), 58-63. DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2020-47-07>. [in Ukrainian].
6. Kodlyuk Ya. P., Yanchenko, O. Ya. (2009). *Robota z pidruchnykom na urokah u pochatkoviy shkoli* [Book for the teacher of primary school]. Kyiv, Nash chas. 104s. [in Ukrainian].
7. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly «Nova ukrainska shkola» [Conceptual principles of reforming the "New Ukrainian School" secondary school]. Kyiv, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. [in Ukrainian].
8. Lushchynska, O. (2016). Multyplikatsii yak odyin iz zasobiv vplyvu na svidomist ta povedinku molodshykh shkoliariv [Cartoons as one of the means of influencing the consciousness and behavior of younger schoolchildren]. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat*, 15. 190-193. [in Ukrainian].
9. Ne mozha druzhbu kupyty, a mozha zasluhyty [You can't buy friendship, you can earn it. Comic book for children]. *Komiks dlia ditei. Kinostudiia. Dzhmil*, 2013, 1. URL: <https://jml.com.ua/2013-1/movie>. [in Ukrainian].
10. Pysarchuk, O. T., Rudenskyi, R. Ye. (2022). Providni uminnia y navychky molodshykh shkoliariv v umovakh dystantsiinoho navchannia [Leading abilities and skills of junior high school students in distance learning conditions]. *Suchasni tsyfrovi tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia: dosvid, tendentsii, perspektyvy : materialy IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (m. Ternopil, 28 kvitnia 2022). Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka*, 2022. 136-139. [in Ukrainian].
11. Pysarchuk, O. T., Chaika, V. M. (2021). Psykholoho-pedahohichniy potentsial humoru yak zasobu navchannia i vykhovannia uchniv pochatkovoï shkoly [Psychological and pedagogical potential of humor as a means of teaching and educating primary school students]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. V. Hnatiuka. Ser. Pedahohika*, 2. 41-49. [in Ukrainian].
12. Rudenskyi, R. Ye. (2020). Dystantsiine navchannia v systemi zahalno-pedahohichnykh form orhanizatsii osvithnoho protsesu [Distance learning in the system of general pedagogical forms of organization of the educational process]. *Aktualni pytannia ta perspektyvy provedennia naukovykh doslidzhen: mater. mizhn. stud. nauk. konf. (T. 4), 6 lystopada, 2020 rik. Vinnytsia, Ukraina: Molodizhna naukova liha*. 19-22. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/liga/issue/view/06.11.2020/378>. [in Ukrainian].
13. Savchenko, O. Ya. (2012). *Dydaktyka pochatkovoï osvity: pidruchnyk* [Didactics of primary education: textbook]. K. : Hramota. 504 s. [in Ukrainian].
14. Sukhomlynskyi, V. O. (1974). *Serdse viddaiu ditiam* [I give my heart to children]. K.: Rad. shkola. 288 s.
15. Chaika, V. M., Pysarchuk, O. T., Ratushniak, N. O., Tesliuk, O. Ya. (2020). Formuvannia vmin samoorhanizatsii navchalnoi diialnosti uchniv pochatkovoï shkoly z osoblyvymy potrebamy [Formation of self-organization skills of educational activities of elementary school students with special needs]. *Zeszyty Naukowe. Wyższej Szkoły Gospodarki*, 36, 163-177. URL: <http://www.ers.byd.pl/userfiles/files/ZN%20ERS%20tom%205%202020.pdf>. [in Ukrainian].
16. Chaika, V. M., Shyshak, A. M. (2021). Didzhitalizatsiia pochatkovoï osvity: problemy i perspektyvy [Digitization of primary education: problems and prospects]. *Pedahohichniy almanakh: zbirnyk naukovykh prats*, 50, 38-47. <https://doi.org/10.37915/pa.vi50.301>. [in Ukrainian].
17. Charivna hran. Ukrainski narodni kazky [Magic edge. Ukrainian folk tales]/ uporiad. V. Ye. Rubanovych. Kh.: Firma «Prohres LTD», 1993. 96 s. [in Ukrainian].